

Gebelikle İlgili Geleneksel İnanç ve Uygulamalar ve Karaman Örneği

Yrd.Doç.Dr. Hatice Yalçın

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO
Çocuk Gelişimi Böl Bşk.

Yrd.Doç.Dr. Nurcan KOÇAK

Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü

ÖZET

Çocuk sahibi olma, toplumumuzda kültürel kimliğin bir parçası olarak görülmektedir. Anadolu'da özellikle gebelik döneminde çeşitli gelenek, görenek ve inançlar yaygın olarak uygulanmaktadır. Gebelik dönemindeki uygulamaların bazıları tamamen etkisizdir. En çok başvurulan yöntem, çocuk doğuramayan kadının şifalı buğuya oturmasıdır. Şifa için gebe kadına bal, böğürtlen kökü, ebegümece otu, tavuk pıslığı, sarı şebboy çiçeği ve keten tohumu yedirilir. Çocuk sahibi olabilmek için yapılan bütün bu uygulamalar kadınlarla ilgilidir, erkeklerle ilgili uygulamalar çok azdır. Gebelik dönemindeki uygulamalar daha geniş kapsamlıdır. Örneğin gebe kadın ateşe su dökmez, çünkü ateş kutsaldır. Gebe kadın cenazeye gitmez, aksi halde doğacak bebeğin korkak olacağına inanılır. Eğer gebe kadın erkek bebek olmasını istiyorsa, sadece erkek bebeklerle ilgilenir. Erkek bebek olursa, herkes gebeyi kutlar ve kadın saygınlık görür, kız bebek olursa gebeye genellikle aynı saygı gösterilmez. Eğer gebe elma yerse, bebeğin yanaklarının elmaya benzeyeceğine inanılır. Eğer gebelik çevredekilere söylenmeyip gebe olduğu gizli tutulursa, doğacak bebeğin güzel ve akıllı olacağına inanılmaktadır. Gebe kadın ayva meyvesinden bolca yerse, bebek gamzeli olur. Gebe kadın sakız çiğnerse, bebek geveze olur. Bu inançlar Anadolu'da özellikle kadınlar arasında oldukça yaygındır. Bu çalışmada Anadolu'da hala inanılan ve uygulanan gebelik dönemindeki geleneksel inanç ve uygulamalar açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Geleneksel uygulama, geleneksel inanç, gebelik, kültür, gelenek.

TRADITIONAL BELIEFS AND PRACTICES RELATED TO PREGNANCY

ABSTRACT

Having children, our society is seen as a part of cultural identity. Especially during pregnancy, various traditions, customs and beliefs are widely implemented in Anatolia. Some of the applications completely ineffective during pregnancy. The most common method, a children's women can't birth fit healing mist. Healing for the pregnant woman, honey, blackberry root, hibiscus seed, chicken droppings, flower and flaxseed fed wallflower. All of these applications in order to have a child on women, men and related applications is very small. More extensive practices during pregnancy. For example, pregnant women, fire, water does not shed, because the fire is sacred. Pregnant women do not go to the funeral, otherwise the baby is believed to be a coward. If the pregnant woman wants to have baby boy, only the male takes care of babies. Baby boy, no, not everyone celebrates pregnant women and women's dignity sees no baby girl pregnant is usually shown the same respect. If you are pregnant eats the apple, the baby is believed to be like apples of her cheeks. if the pregnancy is kept confidential, the baby is believed to be beautiful and smart. Pregnant woman eats quince fruit in abundance, the baby becomes dimpled. Pregnant woman chewing gum, the baby will be talkative. These beliefs are quite common in Anatolia, especially among women. In this study, believed and applied in Anatolia during pregnancy is still the traditional beliefs and practices.

Key words: Traditional practice, the traditional belief, pregnancy, culture, tradition.

1.GİRİŞ

Türkiye’de genellikle geçmişte uygulanmış birçok gelenek, görenek ve inançlar somut olmayan kültürel miras içinde yer almaktadır. Somut olmayan kültürel miras, yaşanan bölgeye özgüdür. Bir toplumda uygulanmakta olan inanç, gelenek ve göreneklerin etkisiz ya da fonksiyonel olmayan türleri vardır ve toplumlar bu mirası genellikle dilden dile korurlar. Somut olmayan kültürel miras saklanırken ya da korunurken yapılan uygulamaların bazıları bilimsel verilere ters

düşmektedir. Kırsal alanda yaşayan halkın kaybolmaya yüz tutmuş gelenekleri Türkiye'deki ekonomik değişme ve gelişmelere bağlı olarak, değişime uğramakta, fonksiyonu olmayan bazı inançların doğruluğu da tartışılmaktadır. (Karatay 2009; Şakı 2007, Başal 2006) Bu bölümde gebelik, doğum, lohusalık ve bebek bakımına ilişkin fonksiyonel olmayan inanç ve uygulamalar yer almaktadır.

Gebelik ve doğum ile ilgili inanç ve uygulamalar kadının gebe olma isteğinden başlayarak kadını, ailesini ve çevresini etki altına almaya başlar. Toplumumuzda gebe kadının gebeliğinin başlangıcından doğuma kadar geçen sürede pek çok inanca, geleneğe uyması beklenir.

1.1.Bebek Sahibi Olmak ile İlgili İnanç ve Uygulamalar

Türk kültüründe çocuk, neslin devamı, milletin mirasçısı ve ailelerin itibar kaynağıdır. Çocuğu olmayan çiftler aile sayılmamış, toplumda itibar kaybına uğramıştır. Gebelik ve bebeğin olmaması, eşlerin sosyal yaşamlarını, duygusal durumlarını, evlilik ilişkilerini, cinsel yaşamlarını, gelecekle ilgili planlarını, benlik saygılarını ve beden imgesini olumsuz yönde etkileyen karmaşık bir yaşam krizidir. Bu kötü itibardan kurtulmak ve neslin devamını sağlamak amacıyla çocuksuzluğun sebeplerini ve çarelerini aramışlardır. Önceleri kusur daima kadında aranmış, çocuğu olmayan kadınlardan nefret edilmiş, sevilmemiş ve çeşitli kötü davranışlara maruz bırakılmıştır. Bilgisizlik nedeniyle daima kadın suçlanmış ve kısırlık tedavisinde acı ve işkence veren birçok yöntem denenmiştir. Çocuğu olmayan kadınlar bu tedavi yöntemlerini ya yakınlarından ya da toplum içinde etkinliğini sürdüren yerli ebeden (ara ebesi) öğrenip uygulamaktadır. Bu uygulamalardan da kadın vücudu zarar görmektedir (Pasinlioğlu ve Engin 2002)

Türk destan ve hikâyeleri içinde çocuk, neslin devamı, sahip olunanların mirasçısı, vatan koruyucusu ve itibar kaynağı olarak görülmüştür. Çocuğu olmayan kişiler toplumda itibar kaybına uğramıştır. Dede Korkut Hikâyeleri'nden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanında Dirse Han, hanlar hanı Bayındır Han'ın ziyafetinde çocuğu olmadığı için kara otağa oturulmuş, kara koyun yahnisinden yedirilmiştir. Çocuğu olmadığı için horlanmıştır. Yine bu hikayelerde çocuk sahibi olabilmek yol yöntem tarif edilmiştir (Turan 1990). Türk destanları içerisinde çocuksuzluk temasını işleyen Manas Destanında Yakup Han uzun bir süre çocuğu olmamasını eşini babasına şikâyet etmektedir (Ögel, 1998)

Halk hikâyelerinde de çocuksuzluk ve bu dertten kurtulma çareleri en çok işlenen motiflerdendir. Türk kültüründe çocuğu olmayan kahramanlar toplumda itibar kaybına uğramış, kendi neslinin devamı konusunda endişelere kapılarak çocuksuzluğunun sebebi aramış ve çeşitli çarelere başvurulmuştur (Teke 2005). Anadolu'nun çoğu yöresinde evlenen çiftlerden hemen çocuk yapmaları beklenir. Gelinin çok çabuk gebe kalması için, oğlan evine gelinlikle geldiği ilk gün kucağına küçük çocuklar oturtulur. Bu davranışla geline çocuk isteği bildirilir.

Çocuk isteğinin diğer bir anlatış şekli de, gelinin oğlan evinde yediği ilk yemekle anlatılır. Geline, damat evinde ilk yemek olarak yumurta pişirip yedirme geleneği vardır. Bu geleneğin kökeninde, gelinin tavuk gibi doğurgan olması, sık sık doğurması, kolay doğurması istekleri bulunmaktadır (Teke, 2005). Kadın analık duygusunu tatma, ailedeki yerini sağlamlaştırma, çocuğu ile bütünleşme, çevrenin kınayıcı baskısından kurtulmak için her türlü uygulamayı yapmakta, yaşamını bile tehlikeye atmaktadır. Çocuk isteyen kadınlar öncelikle yakın çevrenin olanakları ve deneyimleriyle sorununu çözmeye çalışmakta, geleneksel yöntem ve uygulamaları denemekte ancak bunlardan bir sonuç almazsa doktora başvurmaktadır (Acıpayamlı 1974). Halk arasında “Ümmü Sübyan” adı verilen ve kadının gebe kalmasını engelleyen bir cinin, kadının vücudunda yaşadığına inanılmaktadır. Ümmü Sübyan'ın musallat olduğu kadının hiç gebe kalamadığı ya da gebeliklerinin hep düşük ve ölü doğumla sonlandığına inanıldığı için, gebe kalmak isteyen kadın evde yalnız bırakılmaz ve sürekli okutulmaktadır ya da okunmuş muskayı takması istenir. Hocaların okudukları yiyecekleri yerler veya kuşak, boncuk vb. nesnelere vücutlarında taşırlar.

Anadolu'nun bir çok yöresinde çocuk sahibi olma isteğiyle yapılan uygulamalardan temas büyüünde; yeni doğum yapmış kadının eşi'nin (plasentanın) üzerine oturarak, bu eş vasıtasıyla, çocuk doğuran kadının doğurma özelliğini kazanması arzulanır. Ayrıca, yatır ziyaretlerinde, yatırda olduğuna inanılan kudretin, temas yoluyla çocuk yapabilmeyi isteyen kadına geçmesi isteği vardır. Yeni evli çiftin, gerdek gecesini geçirecekleri yatak hazırlanırken üzerinde erkek çocuk yuvarlamak ve gelin oğlan evine girdiğinde kucağına çocuk oturtmak, çiftin çocuk sahibi olmalarını sağlamak için yapılan uygulamalardır (Teke, 2005).

Çocuğu olmayanlar hacca giderler ve Arafat Dağı'nda vakfe (bekleme, haccın temel farzı) yaparlarken dağın toprağına bebek resmi çizer ve dua ederler. Orada bulunan insanların ettikleri

tüm duaların kabul edileceğine inanılır. Kendisi hacca gidemeyecek olursa kırk gebe kadından para toplanarak hacca giden birisine verilir. Verilen parayla elbiselik kumaş getirmesi istenir. Getirilen kumaş dikilip çocuk sahibi olmak isteyen kişi bu elbiseyi giyer. Oradan giysinin dışında et, buğday getirtilerek yenir. Hacca gidecek yakını olmadığında kırk aileden kumaş parçası alınıp bebek elbisesi dikilir, pamuktan bir bez bebek hazırlanarak bu elbise giydirilir ve üzerine tuz serpilir. Ayrıca bazı yatır-tekkelerden de yiyecek içecek alınarak gebe olmak isteyen kadına yedirilir. Türbelerde yere yatırılır.

Çocuğu olmayan kadın için art arda yedi hafta, Cuma günleri, Cuma namazı için okunan Cuma salası ve öğlen ezanı arasındaki vakitte Kur'an-ı Kerim'den sureler çeşitli sayılarda baştan sona okunup dua edilir (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan 2002; Başçetinçelik 2009; Çakırer ve ark 2010; Erdemir 2001; Hotun 1990; Karatay 2009; Katebi 2002; Tortumluoğlu ve ark.2005). Çocuk sahibi olabilmek için Anadolu'daki çoğu bölgede halk hekimliği diye bilinen geleneksel yöntemlere de başvurulmaktadır. Sözlü kültür ortamında deneme yanılma yoluyla öğrenilmiş olan birtakım geleneksel ilaçlar ve uygulamalar vardır. En çok başvuru alan yöntem, çocuk doğuramayan kadının buğuya oturmasıdır. Isıtıcı, yakıcı, iltihap sökücü ya da yumuşatıcı özelliğe sahip çeşitli madde ve otlarla yapılan buğuyla rahim yolunun açılması ve iltihabın kurutulması da amaçlanmaktadır. Buğusuna en çok oturan ürünler yeşil sebzeler, süt ve tavuk pisliğidir (Başçetinçelik 2009, Teke 2005). Buradaki tavuk pisliğinin tıbbi bir sağıltıcı özelliğinden çok, tavuğun yumurtlama özelliğinin temas toluyla kadına geçmesi isteği ile ve bu isteğinin gerçekleşmesi için tavuk pisliğinin üzerine oturularak tavuğun kuluçkaya yatmasının taklit edildiği düşünülebilir. Bele bardak atma şeklinde görülen diğer bir uygulama doğuma engel olduğu düşünülen bel tutukluğunu gidermeye yöneliktir.

Rahime baharat, ilaç, kesme şeker üzerine gliserin uygulama, buhara, kızgın taş, kiremite oturma, bele yakı yakma, karnı ve kasıkları çektirme, kaplıcalara gitme, belirli gıdaları sık sık yeme gibi uygulamalar da yoğun şekilde yapılmaktadır. Bal, böğürtlen kökü, ebegümece otu, sarı şebboy çiçeği ve keten tohumu karıştırılıp yedirilir. Bazı yörelerde bu karışım bir gece yıldızlara karşı bekletilip sabah kadına yedirilir. Ayrıca Rakı ve kinin karıştırılıp kadına içirilir. Farklı maddeler de kaynatılarak içirilir veya rahime yerleştirilir. Çömleğin içine alkole batırılmış pamuk konur. Pamuğu ateşle yakar yakmaz çömlek kadının beline kapatılır. Buna "çömlek kapama" denir. En az üç kez bu işlem yapılır. Kadın ayaklarından tutulup kaldırılır, aniden yere bırakılır,

kasıkları çekilir, karnı bir bez ile sıkıca sarılır. Bu işlemlerden sonra kadının gebe olacağına inanılır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadın, “*ara ebesi*”ne götürülür ve ölçtürülür. Aralık ebesi önce kadının kasık bölgesini muayene eder. Teşhisine göre değişen uygulamaları kadına uygularlar ve yaptıkları bu uygulamalarla döl yolu kanalının gevşetilmesi ve çocuk yuvasının genişletilmesi amaçlanır. Ayrıca kadının bazen de kadın ve erkeğin kaplıcaya gidilip çeşitli sürelerde orada kalması istenir. Ocaklardan yardım umulur. Ocak adı verilen kişilerin değişik uygulamaları sonucunda gebe kalacağına inanılır (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan 2002; Başçetinçelik 2009; Çakırer ve ark 2010; Erdemir 2001; Hotun 1990; Karatay 2009; Katebi 2002; Tortumluoğlu ve ark.2005).

Çocuk sahibi olabilmek için yapılan bütün bu uygulamalar, kadın ekseninde görülmektedir. Genellikle kadına yönelik uygulamalar yapılmakta, kısırlığın giderilmesi ile ilgili erkeğe yönelik herhangi bir inanış ya da uygulama yaygın olarak bulunmamaktadır. Çocuksuzluğun sorumlusu olarak kadının görülmesi Anadolu’da yaygındır. (Acıpayamlı 1974; Çakırer ve ark 2010; Teke 2005; Tortumluoğlu ve ark. 2005). Bazı yörelerde erkeğin doktora gitmesi günah ve ayıp sayılmaktadır (Acıpayamlı 1974).

1.2.Çocuğun Cinsiyetinin Belirlenmesi ile İlgili İnanç ve Uygulamalar

Anne ve babanın erkek ya da kız çocuğu istemesinin dışında, ailenin, grubun, ya da toplumun isteği ağırlığını duyurmaktadır. Geleneksel kültürde erkeğin ağırlığı ve üstünlüğü kabul edilmekte ve bu nedenle hiç değilse ilk doğan çocuğun erkek olmasını istemenin yaygın bir görüş olduğu vurgulanmaktadır. Aileden başlayarak topluma kadar genişleyen bu isteğin, gebe kadının üstündeki baskısı küçümsenemez. Bu bakımdan, geleceğin annesi doğuracağı çocuğun cinsiyetini etkileyeceğine inandığı birtakım inançlarla da yüklüdür. Bunlar geleneklerle kuşaktan kuşağa aktarılarak etkilerini sürdürmektedirler (Erbil 2010; Teke 2005).

Çocuğun cinsiyetini önceden bilme ve cinsiyet üzerinde etkin olabilme, eskiden buyana insanları meşgul etmiştir. M. Ö. 1350 yıllarından kalan “Berol” adlı papirusta iki ayrı saksıya arpa ve buğday ekildiği, gebenin idrarı ile bunların sulandığı, arpa tohumu çimlendiğinde kız, buğday tohumu çimlendiğinde ise erkek doğacağı tahmin edildiği kaydedilmektedir (Hotun, 1990).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde Bayındır Han Oğlu Boğaç Han adlı hikâyede Bayındır Han, düzenlediği ziyafette konukları olan beylere üç farklı otağ kurulmasını, oğlu olanın ak otağa, kızı olanın kızıl otağa, evladı olmayanın da kara otağa oturturulmasını emretmiştir. Bu ayırım da Oğuz Türklerinde erkek evlat sahibi olmanın sosyal statüsünün olduğunu gösterir (Örnek, 1996)

Gebeliğin başlangıcından doğuma kadar geçen sürede çocuğun cinsiyeti hem ana baba hem de yakın çevre için bir merak konusudur. Çocuğun cinsiyetini tespit ile ilgili sözlü kültür ortamında deneme yanılma yolu ile öğrenilmiş geleneksel pek çok inanış ve uygulamada mevcuttur. Cinsiyet tayini ile ilgili geleneksel uygulamalar; doğacak çocuğun erkek ya da kız olacağının önceden belirlenmesi düşüncesiyle yapılan uygulamalardır. Gebelik öncesinde tercih edilen cinsiyetin olması için adak ve kurban adama, hocalara başvurma, muska ve tılsım yazdırma, cinsel birleşme sırasında kadının sağ taraftan yatıp sağ taraftan kalkma, gelinin yatağına oğlan çocuğu yuvarlama, evlendiği gün kadının kucağına oğlan çocuğu verme, oğlan doğuruncaya kadar doğum yapma gibi uygulamalara rastlanılmaktadır (Teke 2005).

Ülkemizde genellikle erkek çocuk tercihi ön plandadır. Erkek bebek istenmesinin en önemli nedenleri ise, baba ocağının tüttürülmesi, erkek çocuğun yaşlılıkta anne ve babaya bakacağına inanılması, çiftçilik uğraşlarında kendilerine yardımcı olması, kız çocuğun evlenince başka bir aileye gitmesi gibi nedenlerdir.

Çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde kadının fiziksel görünümüne, yediklerine bakılmakta, kadının gördüğü rüyalardan yola çıkarak bebeğin cinsiyetine karar verilmekte, çocuğun anne karnında oynama süresine bakılmakta, kadının davranışları değerlendirilmekte, fal niteliği taşıyan uygulamalar yapılmaktadır (Teke 2005; Üner 2008)

Kadının dudakları kalınlaşırsa, üst dudağı şişip genişlerse, burnu incelerse, burnu sık sık kaşınırsa, kaşının gözünün tüyleri dökülürse, teni koyulaşırsa, yüzü parlaklaşırsa, cildi lekesizleşirse, kadın ağır yürürse, doğum ağrısı belden tutarsa erkek bebek olur. Kadının kalçası büyük, karnı yaygın, karnı yuvarlak olursa, çirkinleşirse, ekşiyi çok severse, yüzünde çiller olursa, ayakları şişerse, yan böğürleri (kasıkları) boş olursa, kadının kalçası arkaya doğru çıkık olursa, göğüs uçları kırmızı-pembe olursa, alt dudağı şiş olursa, burnu şişip büyürse, yüzü kırmızı olursa, hareketleri çok ağır olursa, aşırı derecede aşererse, doğum ağrıları kasıktan tutarsa, doğum sancısı sırasında devamlı öne doğru eğik olursa kız bebek olacağına işarettir.

Gebenin yiyecek tercihlerine bakılır ve ekşi yiyen kadının kız çocuğu, tatlı yiyen kadının ise erkek çocuğu doğuracağına inanılır. Bir tasta suyu kepçeyle içen kadının çocuğu kız olur. Kadın acı severse kızı, tatlı severse oğlu olur. Kadın, kısıra aş verirse kızı olur. Gebe kadınının haberi olmadan bir minderin altına makas, bir minderin altına bıçak konur. Gebe, bıçağın üstüne oturursa çocuk erkek, makasın üstüne oturacak olursa bebek kız olur. Bir sacın üstüne dökülen şapın şekli sivri olursa çocuk erkek, yuvarlak olursa kız olur. Pişmiş yumurta ikiye kesildiğinde ortası çukur olursa doğacak çocuk kız, ortası dolgun olursa doğacak çocuk erkek olur. Tandıra koyulan hamur sertleşirse doğacak çocuk erkek, sertleşmezse kız olur. Evde dokunan bir kilim dışarı çıkarıldığında horoz görülürse çocuk erkek, tavuk görülürse kız olur. Gibi tamamen tesadüflere dayalı uygulamalar da vardır.

Fonksiyonel olmayan başka bir inanç ve uygulamada ise erkek çocuğuna gebe olan kadınlar daha da güzelleştiklerine inanırlar. Kız çocuğuna gebe olan kadınların yüzünde lekeler, izler, sivilceler oluşur. Bu durumun kız çocuğuna gebe olan kadının çirkinleştiğine inanılır. Gebelik döneminde anne adayının yaşadıklarına bakılarak da cinsiyet tayini yapılmaktadır. Erkek çocuğun annenin sol yanında durduğuna, canlandıktan sonra sağ tarafa geçtiğine inanılır. Kız çocuğunun “yumru gibi” gebe kadının karnının ortasında olduğu düşünülür. Aşerme zamanında hassaslaşan, zorlanan kadınların kızı; zorlanmayan ve aşerme dönemini rahat geçiren kadınların oğlu olacağına inanılır. Kadının karnında kız çocuğunun geç, erkek çocuğun ise erken canlandığına; ayrıca çocuk ilk olarak sağ tarafta canlanırsa erkek çocuğu, sol tarafta canlanırsa kız çocuğu olacağına inanılır. Kadın gebelik esnasında çok uyursa kızı; az uyursa ve uykusu kaçarsa oğlu olacağına inanılır. Gebeliğin başlangıcından itibaren kadının hareketleri yavaşlamışsa, yerinden kalkarken zorlanırsa da kız çocuğu doğacağına, kadın ayak ayak üstüne atabilirse kızı, atamazsa oğlu olacağına inanılmaktadır.

Gebenin rüyaları da çocuğun cinsiyetine yönelik olarak yorumlanır. Kadın rüyasında at, para, silah gibi erkekliği temsil eden eşyalar görürse erkek; makas, boncuk, elma, kumaş gibi kız çocuğunu temsil eden eşyalar görürse kız çocuğu olacağına inanılır. Ayrıca, rüyasında elma yerse kızı, armut yerse oğlu olacağına; para görürse de oğlu olacağına inanır.

Bazı uygulamalarda, kurban bayramında kesilen kurbanın kafası ateşte minik tüy parçaları da iyice yakıldıktan sonra hayvanın çene kemiği birbirinden ayrılmaktadır. Çene kemiğinde et

parçaları kalmışsa kız, çene kemiği temiz olarak ayrılmışsa oğlan çocuğu olacağı şeklinde yorumlanmaktadır (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan 2002; Başçetinçelik 2009; Çakırer ve ark 2010; Erdemir 2001; Hotun 1990; Karatay 2009; Katebi 2002; Tortumluoğlu ve ark.2005).

1.3. Erkek Çocuk Sahibi Olmayı İsteme İle İlgili İnanç ve Uygulamalar

Ataerkil aile yapısı içerisinde, erkek çocuğun, baba ocağını devam ettirme, ailenin soyadını sürdürme, yaşlılıklarında anne ve babanın bakımını üstlenme gibi çeşitli görevleri olması, aile içinde kız çocuktan daha üstün tutulmasına ve daha çok tercih edilmesine sebep olmuştur. Ancak günümüzde bu durum değişmektedir. Türk kültür yapısında erkek çocuğu olmayan erkeklere hiç çocuk sahibi değilmiş gibi muamele edilir. Erkek çocuğu olan baba, mutlaka köye davul getirir ve üç beş gün köylüsü ile beraber şenlik eder. Erkek çocuğu olan babayı herkes kutlar. Kız çocuğu olan bu saygıyı göremez, hatta birkaç gün halka bile görünemez (Yalman 1993)

Tahtacılar arasında erkek çocuğu, kız çocuğuna nazaran daha önemli görülmektedir. Kız çocuğu doğduğunda herhangi bir kutlama yapılmaz iken erkek çocuk doğduğunda *kütük atma* adını verdikleri bir tören yaparlar. Bir ailenin erkek çocuğu dünyaya geldiğinde, gençler ormandan yaklaşık bir metre uzunluğunda ardıç ağacı keser ve evin önüne getirir ve havaya silahla ateş ederek, kütüğü "*ardıç gibi dallı, babası gibi döllü olsun*" diyerek atarlar. Çocuğun babası, bu töreni icra edenlere ziyafet düzenler (Selçuk, 2004)

Erkek çocuk sahibi olmak bir ayrıcalık kabul edilmiştir. Kadınlar, erkek doğurup toplumda ve ailesinde saygın bir yer edinmek için çeşitli çarelere başvurmuştur. Kadın, istemese de bazı şeyleri yapmak zorunda kalmıştır. Çünkü aile, eş, kadından erkek çocuk doğurmasını beklemektedir (Teke 2005). Erkek bebek olması için muska yazdırılır, adak adanır, hocaya okutulur. Kur'an-ı Kerim'in En'am suresi kırk gün okunur. Bir kâğıta Ahmet, Mehmet, Muhammed yazılıp su içine attıktan sonra, erkek bebek isteyen kadın gün doğmadan iki rekat namaz kılıp kâğıtı yutar. Bazı yerlerde de içinde Ahmet, Mehmet, Muhammed isimleri yazan bir bakır tasta kırk gün boyunca kadın ve eşi su içer.

Eşlerin cinsel birleşme zamanlarına ve sonrasına ilişkin uygulamalar da vardır. Birleşmeden sonra kadın sağ yanına doğru dönüp yatar, sağ tarafından kalkar. Sürekli kız doğuran kadın

birleşmeden sonra, her zamankinin tersi tarafa yatar ve yine o taraftan kalkar. Birleşmeden önce, belden aşağısını soğuk su ile yıkar. Ayın belli günlerinde birleşme durumunda erkek bebek olacağına inanılır ve birleşme için o günler seçilir. Adet dönemi bittikten 15 gün sonra birleşme yapılırsa ve erkeğin çok istediği zamana denk getirilirse erkek bebek olacağına inanılır. Erkek bebek isteyen kadın, kırk gün boyunca erkek isimleri söyler. Son doğan kızın adı “Yeter, Döne, Döndü, Dursun, Songül, Rabiye vb” konur. Doğan son çocuğa “Havva” adının verilmesiyle, Havva’nın Âdem’i çağıracağına, bu işlemle sonraki çocuğun oğlan olacağına inanılır.

Erkek çocuk sahibi olmak için çeşitli şekillerde adaklar adanır. “Oğlum olsun, yedi yaşına kadar kurban keseceğim”, “Oğlum olsun onu yedi Mehmet adlıdan topladığım parayla besleyeceğim”, “Oğlum olsun kırk gün oruç tutacağım, fakirlere sadaka dağıtacağım, mahalledeki tüm çocukları sevindireceğim” denir. Erkek çocuk isteyen gebe kadının hep erkek çocuklara bakması sağlanır. Kadın evlendiği gün, kucağına bir erkek bebek verilir ya da gelinin yatağına gece, gelin uyumadan önce bir erkek çocuk yatırılır ve yuvarlatılır. Erkek doğurmuş bir kadının uçkuru ile erkek bebek isteyen kadın kendininkini değiştirir. Erkek bebek isteniyorsa yenilen gıdaların hep tatlı olması tavsiye edilir. “Ye tatlıyı, doğur atlıyı” ya da “Yedir tatlıyı, doğurt saplıyı.” şeklinde sözler mevcuttur. Erkek bebek isteyen kadın ve eşi bolca tatlı yer. Küçük bir erkek çocuğun ağzından lokması alınarak yenir, erkek bebek isteyen kadın bir erkek çocuğun elinden ekmek çalar. Erkek çocuk doğurmak için hacdan getirilen buğday ve kurutulmuş deve eti yenir, zemzem içilir. Bazı yörelerde de daha önceden kız doğurduğu çocuğun eş’inin (plasentanın) içini dışına çevirerek eşi toprağa gömerler (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan, 2002; Başçetinçelik, 2009; Çakırer ve ark, 2010; Erdemir, 2001; Hotun 1990; Karatay, 2009; Katebi, 2002; Tortumluoğlu ve ark, 2005).

1.4.Kız Çocuk Sahibi Olmayı İsteme İle İlgili İnanç ve Uygulamalar

Kız çocuk olması için geleneksel kültürümüzde pek fazla uygulama yoktur. Geleneksel kültürde kız çocuğunu daha çok anne istemektedir. Erkek çocuğu olan anne, yanına yoldaş olsun, yaşlılığında bakımına yardım etsin diye kız çocuğu da istemektedir. Babaya bir erkek evlat lazımsa anneye de bir kız evlat lazım denir. Günümüzde yeni nesil çok az sayıda çocuk istemektedir. İlk evladı oğlan olan aile, ikincisinin kız olmasını, kız olanda ikincisinin erkek

olmasını genelde ister. Ancak erkek çocuk sahibi olma kadar beklenti içine girilmemekte ve baskı görmemektedir (Acıpayamlı, 1974; Demirbilek, 2007)

Erkek çocuk sahibi olmak için yapılanların tersi yapılır. Örneğin; kızı çok olan bir kadının uçkuru ile kendininkini değiştirir. Yalnızca kız doğuran bir kadınla ekmek mayası değiştirir. Kadın, küçük bir kız çocuğun ağzından lokma kapar. Kız bebek isteyen kadın bol bol yeşil sebze, ekşi gıdalar yer. Cinsel birleşmeden sonra kadın sol tarafına yatar ve yine aynı yönden kalkar. Bir meyveli ağaca taş atarak “Oğlanı boşladım, kıza başladım” der. Art arda oğlu olan bir anne kız çocuğu istediği zaman hocaya gidip muska yazdırır ve adak adar, yatır ziyaretleri yapıp dua eder. Gebeliğin ilk günlerinde kadının eşi, bir duayı kadının karnına basarak okur ve kız ister. Ayrıca Karnında bebeğin hareketlerini hisseden kadın, gebeliğin sonuna kadar sadece kız çocuklarına bakar. Kadın, kendi eliyle yaptığı bir saçlı bez bebekle ziyaretlere gider (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan, 2002; Başçetinçelik, 2009; Çakırer ve ark, 2010; Erdemir, 2001; Hotun 1990; Karatay, 2009; Katebi, 2002; Tortumluoğlu ve ark, 2005).

Kadının gebe olduğu anlaşıldığında, kendisinden başlayarak sırasıyla ailesini, yakın çevresini ve toplumu ilgilendiren bir başka süreç başlamış olur. Kadın, gebeliği ile birlikte, geleceğin annesi olarak aile içinde ve toplumda o ana kadar sahip olduğu rol ve statüsüne bir yenisini ekleyecektir. Bu yüzden gebelik, kadın için, biyolojik olduğu kadar psikolojik ve sosyal açıdan da önemli bir geçiş dönemidir. Bir bebeğin dünyaya gelmesiyle aileye yeni bir üye katılmakta, ailenin ve soyun devamı sağlanmaktadır. Türkiye'nin tüm bölgelerinde kültürel kimliğin bir parçası olarak görülen çocuk sahibi olma ve çocuk yetiştirme süreci çeşitli gelenek, görenek ve inançları da beraberinde getirmektedir (Başal, 2006, Çakırer ve ark, 2010, Teke, 2005)

1.5.Gebeliğin Anlaşılması ve Duyurulması ile İlgili İnanç ve Uygulamalar

Gebeliğin başlangıcı ile birlikte, hem kadını hem de doğacak çocuğu maddi ve manevi anlamda kötülüklerden, olumsuzluklardan koruyacak pek uygulama bulunmaktadır. Kendindeki değişiklikleri hisseden kadın, gebe olup olmadığını öncelikle yakınındaki kadınlara sorarak emin olmaya çalışır. Daha önceden çocuk sahibi olmuş olan kadınların tecrübeleri doğrultusunda gebelik şüpheleri güçlenirse, haber, öncelikli olarak kocaya verilir. Gebelik, sevindirici bir haber olmakla birlikte geleneksel kültürde ayıp sayılmaktadır. Bu yüzden kadın gebe olduğunu açık bir şekilde söyleyemez. Kocaya verilen gebelik haberi bir süre evdeki erkeklerden ve aile

büyüklerinden saklanır. Sonradan evin büyük kadınları, eve yeni bir bireyin katılacağını, gebe kadının olmadığı ortamda ev ahalisine söyler (Teke, 2005).

Kazak Türklerinde, gelinin gebeliği öğrenildiğinde, “Kursak Saçma” adı altında bir toy düzenlenir. Gelinin gebe olduğunu anlayan her kayın valide (kayın valide yoksa elti) içten sevinerek ona çok yakınlık gösterir ve koruyucu davranır. Uygun zamanda kalabalık olmayacak şekilde köy kadınlarını toya çağırır. Geline büyük saygı gösteren köy kadınları, dünyaya çocuk getirmenin her kadın için çok büyük bir talih olduğunu söyleyerek gelinin gönlünü sevince boğarlar (Türk, 1998).

Gebeliğin gizli tutulması halinde doğacak çocuğun güzel ve akıllı olacağına inanılmaktadır (Teke, 2005)

1.5.1.Gebenin Baktığı, Yediği veya Yaptıklarıyla İlgili İnanç ve Uygulamalar

Gebelikte oluşan belirtiler, her kadında farklı şekilde görülmektedir. Geleneksel uygulamalar arasında kadın ve çevresindekiler, gebe kadının vücudundaki değişiklikleri kadının baktığı, yediği ya da yaptıklarıyla ilişkilendirmektedir.

Kadının Baktıklarıyla İlgili İnanç ve Uygulamalar: Çocuk gebenin karnında ilk hareket ettiği zaman, kadın ilk olarak kime veya neye bakarsa çocuk ona benzer. Güzel kimselere veya güzel olan her şeye bakarsa, çocuk güzel olur. Kadın ayvaya bakarsa, doğacak çocuk gamzeli olur. Kadın, sık sık aynaya bakarsa doğacak çocuk kendine benzer. Kadın sık sık gökyüzüne bakarsa doğacak çocuğun gözü mavi olur. Yeni doğmuş aya bakarsa çocuğu ay gibi nurlu olur. Kadın ayya bakarsa, doğacak çocuk kıllı, tavşana veya deveye bakarsa dudağı kesik-yarık, köpeğe bakarsa çocuğun huyu kötü, fareye bakarsa çocuğu tüylü olur. Yılana bakarsa çocuğu ayağa kalkıp gezemez, çocuk soğukkanlı ve dilsiz olur. Kadın yangına veya büyük alevlere bakarsa ya da yangın olayını yaşarsa, çocuğun vücudunda çibanlar çıkar Cenazeye veya ölü kişiye bakarsa çocuğun yüzü renksiz, soluk ve sarı olur. Kadın sık sık sakız çiğnerse çocuğu hem sık sık kaka yapar hem de geveze olur. (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan, 2002; Başçetinçelik, 2009; Çakırer ve ark, 2010; Erdemir, 2001; Hotun 1990; Karatay, 2009; Katebi, 2002; Tortumluoğlu ve ark, 2005).

Kadının Yedikleri İlgili İnanç ve Uygulamalar: Tavşan yiyen gebe kadının çocuğunun dudağının yirik (yarık, kesik) olacağına inanılır. Aynı zamanda çocuğun korkak olacağı ve gözleri açık uyuyacağına inanılır. Diğer inanışlarda; kadın balık yerse çocuğu balık ağızlı olur, çocuğun kemikleri zayıf olur. Aynı zamanda çocuk sümüklü, salyalı olur. Kadın keklik eti yerse çocuk güzel olur. Kadın keçi severse çocuğu inatçı olur. Kadın kelle, paça yerse çocuğu sümüklü olur. İşkembe yerse başı tüysüz olur. Kadın yumurta yerse çocuğun kafası yumurta gibi olur, yumurta yerse çocuk beyaz olur. Karabiber yutarsa çocuk benli olur. Çocuğun neresinde ben olmasını istiyorsa, kendisinin o bölgesine karabiber sürer. Elma yerse çocuk elma yanaklı olur. Nar yerse çocuğun dişleri nar tanelerine benzer.-Şeftali yerse çocuğun yanakları tüylü olur. Zeytin yerse çocuğun gözleri güzel olur. Aynı zamanda çocuğun vücudunun herhangi bir yerinde zeytin büyüklüğünde leke olur. Ekşi ve acılı yerse çocuğu gazlı olur. Ciğer yiyip elini yıkamadan kendi yanağına koyarsa, çocuğun da aynı bölgesinde leke, ben ya da iz olur. Gizli olarak bir şeyi alıp yedikten sonra elini bir yerine sürer ise çocuğun orasında leke olur. Başkalarının evinde saklı gizli bir şey alıp yerse çocuk hırsız olur gibi inanışlar yaygındır. (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan, 2002; Başçetinçelik, 2009; Çakırer ve ark, 2010; Erdemir, 2001; Hotun 1990; Karatay, 2009; Katebi, 2002; Tortumluoğlu ve ark, 2005).

Kadının Yaptıklarıyla İlgili İnanç ve Uygulamalar: Gebelik döneminde annenin yaptıklarının doğacak çocuğu olumlu ya da olumsuz etkileyeceğine inanılmaktadır. Kadın eğer kocasını çok severse, doğacak çocuk babaya benzer. Eğer erkek karısını çok severse, doğacak çocuk anneye benzer. Hıdırellez günü kapıyı kilitleyip açarsa, çocuğun ağzı “dilik” (kesik) olur. Hıdırellez günü el değirmeni çeviren kadının çocuğunun gözü şaşlı olur. Gebe kadınlar ateşe su dökerek söndürmez. Ateş kutsaldır. Ateşin ruhu iyi ruhtur. O ruh rahatsız edilmemelidir. Gebe kadın gece dışarıya sıcak su dökmeyiz. Dökmeyiz zorunda olursa da besmele çekerek dökmelidir. Yoksa ateşin kutsal ruhu, çocuğu ve annesini rahatsız eder. Korkak bir kimse gebeyi doğuma götürürse, doğan çocuk korkak olur. Gebe dişini çektirirse, çocuk zeka bakımından geri veya deli olur. Gebe salıncağa binerse çocuk şaşlı olur. Kadın bilmeden altında kurbağa olan bir taşın üzerine basarsa çocuğu patlak gözlü olur. Gebe kadın, kapı eşiğine oturmaz. Kapı eşiginde oturursa orada bulunan ruhlar rahatsız olur ve kadını ve çocuğunu rahatsız ederler. Gebe, ellerini başının üzerine kaldırırsa bebeğin kordonu boynuna dolar ve bebeği nefessiz bırakarak öldürür. Gebe ip üzerinden geçmez ya da ip atlamaz, çünkü ipten atlarsa bebeğinin boynuna kordon dolandır. Gebe kadın cenaze evine gitmez. Giderse çocuğu korkar.

Gebe kadının akşam namazından sonra kapı önüne, eşiğe, evin girişine oturması uygun değildir. İnanişe göre o bölgelerde cinler, periler oturur. Eğer gebe kadın o bölgeye oturursa orada bulunan cinleri rahatsız eder. Sonra da o cinler gebe kadını ya da çocuğu rahatsız eder. Ya da doğumdan sonra çocuğu alıp kaçıırır. Mübarek gecelerde, bayramlarda, kandil gecelerinde cinsel ilişki olmaması gerektiğine inanılır. (Acıpayamlı 1974; Aksayan 1983; Arslan, 2002; Başçetinçelik, 2009; Çakırer ve ark, 2010; Erdemir, 2001; Hotun 1990; Karatay, 2009; Katebi, 2002; Tortumluoğlu ve ark, 2005).

1.6.Gebelikte Aşerme (Aş Verme) İle İlgili İnanç ve Uygulamalar

Aşerme, gebe kadının bazı yiyecek ve içeceklerden tiksinti duyması, bazı yiyeceklere ve içeceklerle de aşırı istek duyması olarak değerlendirilir ve genellikle gebelik döneminin ilk üç ayından sonra başlar. Yenilen yiyeceğin çocuğun fizikî görünümünü etkileyeceğine, dahası cinsiyetini etkileyeceğine inanılır. Halkımızın aşerme ile ilgili adlandırmaları zengindir. Deyimin aslı “aşyerme”, yiyeceklerden tiksinti anlamını taşır. “Yermek” fiili “beğenmeme, kötüleme” anlamını taşır. Deyim giderek anlam değiştirmiş, “gebenin bazı yiyecekleri canının çekmesi, onları tadılmaktan kendini alamaması” anlamında kullanılmaya başlamıştır (Hotun, 1990). Anadolu’da “aşeriyor, aşyeriyor, aşeren, aşveren, aşyeren, aş çalıyor, yerikliyor, yerüklü, yergin, yerikleme, başı kel, başı döngün, başı bozuk, başı bulanık, göğnü kötü” kelimeleri ile de tanımlanmaktadır (Tortumluoğlu, 2005)

Aşeren kadının gördüğü her şeyden bir parça yemesi gerektiğine inanılır. Kadın, herhangi bir yiyecek gördüğünde, canı istemese de o yiyecekte bir parça yemelidir. Çünkü belki kendinin canı istemeyebilir, ama karnındaki çocuğun canı çekmiş olabilir. Bu sebeple kadın, canının istediğini, ya da gördüğü bir yiyeceği mutlaka yemelidir. Aşeren kadın, canının çektiği şeye ulaşamazsa, sağ eline salâvat getirip, o yiyeceği yiyorum diyerek niyetlenip sağ avucunun içini yalamalıdır. Bu şekilde kadına ve çocuğa zarar gelmeyeceğine inanılır (Gözaydın, 2003)

Aşeren kadının canı yiyecek ister, çok uyur, göğüsleri şişer. Aşeren kadına istediğini vermemek, yedirmemek büyük günahdır. Aşeren kadına istediği verilmezse çocuk şaşı olur, çocuğun vücudunun bir yerlerinde eksiklik olur. Kadın istediğini yiyemezse, çocuğun vücudunda kadının istediği şeyin lekesi olur. Aşeren kadın ciğer yerse, vücudunun bir yerinde kırmızı renkli ben oluşur. Çocuğun sağlıklı ve güzel olması için aşeren kadın elma, üzüm, ayva gibi meyveleri

yemelidir. Gebe kadın, aşerdikçe bol bol elma yerse çocuk hem sağlıklı, al yanaklı hem de oğlan olur. Aşeren kadın ayva yerse çocuk gamzeli, çilek yerse akıllı, zeki, şeftali yerse tüylü olur. Aşerme yaşayıp kara üzüm yiyen gebenin doğurduğu çocuğun gözleri de üzüm gibi siyah olur. Aşeren kadın, eğer bir narı keser ve ayna üzerinde yerse, al yanaklı, al dudaklı güzel bir çocuğa sahip olur. Aşeren kadın canının istediğini yerse çocuğu akıllı olur. Aşeren kadın ekşi gıdaları fazla yerse çocuğu şımarık, yaramaz, terbiyesiz olur. Aşeren kadın, haram bir şey yerse çocuğu hayırsız olur. Aşermeyi önlemek için kadına sulu yiyecekler verilmez, katı gıdalar verilir. Aşermeyi önlemek için kadına kahve ve kavurga verilir. Kadının tiksindiği şeyler habersizce yedirilir, sonra söylenir. (Acıpayamlı, 1974; Gözaydın, 2003; Hotun, 1990)

2.SONUÇ

Kadınların gebelikle ilgili geleneksel inanç ve uygulamaları Anadolu'da yaygındır. Bu çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler, gelecek araştırmalara ve gebe eğitimi uygulamalarını yaygınlaştırma çalışmalarına yönelik olarak sunulabilir. Kadınların geleneksel inanç ve uygulamalarının anne-çocuk sağlığı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri ileri araştırmalarla incelenmeli, kadın ve ailesi bu konuda bilgilendirilmelidir. Türkiye'de gebe eğitim programlarına katılan kadınlara sağlık ve sosyal yönden daha fazla destek verilmelidir. Babalara, kırsal bölgelerde büyük annelere ve büyük kardeşlere de gebelik döneminde geleneksel uygulamaların bazılarının yanlış veya etkisiz olduğu konusunda eğitim programları düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

Acıpayamlı Orhan. *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Ankara: Sevinç Matbaası. 1974.

Aksayan Selda. *Çocuk Sağlığına İlişkin Geleneksel İnanç ve Uygulamalar*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 1983.

Arslan M. *Türk Popüler Dindarlığı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Çorum Örneği*. Doktora Tezi, EÜ SBE Kayseri. 2002.

Başçetinçelik A. *Adana Halk Kültüründe Kırk Basması-Nazar-Kırklama*. Adana. Altın Koza Yayınları: 50, Ulusoy Ofset, Aralık 2009.

Başal A. Türkiye’de Doğum Öncesi, Doğum ve Doğum Sonrası Çocuk Gelişimi ve Eğitimine İlişkin Gelenek, Görenek ve İnançlar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2006;19(1):45-70.

Çakırer N, Çalışkan Z. Nevşehir İli Ağıllı Köyünde Gebelik, Doğum ve Lohusalığa İlişkin Geleneksel İnanç ve Uygulamalar. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2010;9(4):343-348.

Demirbilek S. Cinsiyet Ayırmacılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi. *Finans Politik& Ekonomik Yorumlar*. 2007;44(511):12-27.

Erbil N, Sağlam G. Gebelikte Bebeğin Cinsiyetini Belirleme ve Tahmin Etmeye İlişkin Geleneksel İnanç, Uygulamalar ve Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2010;7:1-8.

Erdemir A. *Şifalı Bitkiler, Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler*. İstanbul. Alfa Yayınları. 2001.

Gözaydın S. Kıbrıs Türklerinin Dili ve Gelenekleri Üzerine. *Türk Dili Dergisi* Şubat 2003;614-162.

Hotun N. *İstanbul İli Halkalı Yöresindeki Kadınların Gebelik ve Doğuma İlişkin Geleneksel İnanç ve Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Bilim Dalı, İstanbul. 1990.

Karatay G. Kars İli I. No’lu Sağlık Ocağı Bölgesinde Yaşayan Kadınların Sağlıkla İlgili Bazı Acil Durumlarda Başvurdukları Uygulamaların Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*. 2009;1(1):3-16.

Katebi V. *İki Farklı Ülkede ve Farklı Kültürlerde Yaşayan 15 Yaş Üzeri Evli Kadınların Gebelik, Doğum ve Loğusalığa İlişkin Geleneksel Uygulamaların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bil Enst, İzmir. 2002.

Ögel B. *Türk Mitolojisi-I*, Ankara: TTK Yayınları. 1998:506.

Örnek S. Sivas ve Çevresinde Hayatın Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki. *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*. DTCF Yayınları. 1996:174.

Pasinlioğlu T, Engin R. Erzurum ve Yöresinde İnfertil Kadınların İnfertilite İle İlgili Geleneksel İnanç ve Uygulamaları. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2002;5(1):2-10.

Teke E. Osmaniye’de Doğumla İlgili İnanç ve Uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniv. Sosyal Bil. Enst Türk Dili ve Edebiyatı ABD. Gaziantep. 2005.

Tortumluoğlu G. Kültürel Hemşirelik ve Kültürel Bakım Modeli Örnekleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 2005;8(2):7-56.

Turan Ş. Türk Kültür Tarihi. Ankara: Bilgi Yayınevi. 1990:100-104.

Türk V. Kazak Halk Kültürü ve Edebiyatından Örnekler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. Bahar-1998;5:124.

Üner S. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müd, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi. 2008.

Selçuk A. Tahtacıların Doğum İle İlgili İnanç Ve Uygulamalarına Fenomenolojik Bir Yaklaşım. *TÜBAR*. Güz-2004;16:163-180.

Şakı Aydın O. Alımlama Araştırmaları ve Kültürel Çalışmalar Geleneğinin Katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Derg*, 2007; 6(11):119-131

Yalman A. Cenupta Türkmen Oymakları I (3.Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. 1993:256.